

СВЕТИ ЙОАН ВЛАДИМИР – СРЕДНОВЕКОВНИ И МОДЕРНИ ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЯ

Венета Савова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

МѢСЯЦА МАІА КЪТО ДНѢ.

Послѣдованіе, Стѣсн Мученика иже во Црѣхъ,
Іоанна Владиміра Чюдотворца

На малѣи Вечерни, стѣхирь. Гласъ, а.

Подобенъ: Всехвалныи мѣницы.

Ѡблестѣ днѣсъ намъ, вѣозарное Торжество, чуда-
наго въ мѣченицѣхъ, и доблагу Страдалца, зна-
менонѣнаго Іоанна царя: сегоже чюдѣиствѣиа во-
спѣимъ, ѡ раки сего заравіе, почерпающе, и вели-
кихъ недуговъ, и бѣдъ избавленіе. (Ѡ.)

Звѣзда всевѣтлаа показала еси приносіающаа,
и чюдѣиствитель предивный вѣемъ ѡблестѣ е-
си, блгочестивыхъ священное Собраніе оубидаа и соб-
людаа Владиміре, Милтеами блажене. сего ради та
почитаемъ, хвалаще свѣтлаа подвиги твоа.

1959 г., с. Красова (Брезнишко), изпълнение на Райна
Георгиева (Огнянова 2005: 150; Канев 1981: 103)

*Вала тебе Косаро девойко,
мила черко на цар Самуила.
Кига расте, моме, и порасте,
па си стана мома над момите,
па не избра юнак спроти тебе,
а си избра Владимир неволен,
ем неволен, у зандан затворен.
Често чести Косара девойка,
често чести, при Владимир иде,
Та му носи дрехи за премена*

*и му носи гозби господарски.
Па се двама млади подумая
да си молат цара Самуила,
да отпуци Владимир неволен
да си земе Косара девойка.
Цар Самуил добро сърце носи,
та ожени Косара девойка,
ожени я, далек попрати я
с Владимира у далечна земья,
у далечна, край синьото море.*

Поемата *Самуилка*, П. Р. Славейков

- *Самуилка (фрагменти)*
- *Взаимная любов сломит рога врагов...*
- *Се саминка и се мълчалива,*
- *денем, нощем сън си не заспива,*
- *С сълзи мокри стъклени прозорци*
- *И оттамо към тъмници гледа*
- *Де е запрян гиздавий Владимир.*
- ...
- *Косара, царска дъщеря,*
- *Косара, млада девойка,*
- *има хубост втора Елена,*
- *на лице ангел небесен.*
- *Ружана роса образ;*
- *орехоцветна косица*
- *над гладко чело мраморно,*
- *от белий тъжец по-чисто,*
- *свод като венец извила;*
- *под вити вежди тъкани,*
- *очи небесно зеркало.*
- (Баева 1958: 28)

Поемата *Владимир и Косара* на Кирил Христов от 1902 г. / I

● *Владимир и Косара*

- I
- *Войските се връщат със песни и слава,*
- *гръб всеки под плячка превил.*
- *Жупанство, велико жупанство се сдава*
- *на българският цар Самуил!*
-
- *Отведоха княз Владимира в тъмница,*
- *че царят отсъдил е сам:*
- *„Къс хляб като камък и стомна водица*
- *на бог да го храни натам.”*
-
- *Празнуват победа и цар, и боляри,*
- *що ден е у Бога – то пир.*
- *А тъмна мълва из народа превари,*
- *че жив е жупан Владимир.*
-
- *„Светия е!” – шепнат си царските*
- *стражи и слушат го псалми да пей*
- *от сутрин до вечер... Но никой да каже*
- *на цар Самуила не смей.*
-

Поемата *Владимир и Косара* на Кирил Христов от 1902 г. / II

- II
- Те пазят... А щом кат оттегли се царя
- в покоите свои нощя,
- Косара скривалища тъмни отваря:
- царкиня е – щедра е тя...
-
- И точат войниците в шлемове стари
- най-скъпи вина и пият;
- догдето налягат, кой гдето завари,
- и сън непробудно заспят.
-
- Тогава раззинва безшумно вратата
- пред живопогребаний роб
- и бързо нарежда трапеза богата
- евнухът ѝ, ням като гроб.
-
- И шъпот, и кикот сподавен се чува.
- И вино се лей до зори,
- и страстно се пленник с Косара целува,
- и буза до буза гори.
-
- А щом чучулига в небето запее –
- отново, безмълвен и глух,
- в затвора, где щастие безумно се смее,
- явява се верний евнух.
-
- Разсъмва. Ей стража се сепнато буди
- и вслушва се: пее се пак...
- И всеки се кръсти, и всеки се чуди:
- „Светия е – лошав е знак...”

Поемата *Владимир и Косара* на Кирил Христов от 1902 г. / I

III

Отдавна мълви се за чудото боже,
мълви и последний дървар...
Дочуват най-после и светли велможи
и казват на грозния цар.

Отварят тъмницата. Стража изтръпва,
народът се тегли назад.

А пленникът кротко пред царя пристъпва
По-хубав, по-нежен, по-млад...

Тогава сляп божек пред всички застава,
глас чу се пророчески строг:

„Грях тежък е, царю! Върни на жупана
земите, що дал му е Бог!”

И прошка за теб и народа да моли
жупану ти щерка си дай!

Върни му земите! Ой, виснат неволи
нечути над родния край!...”

Поемата *Владимир и Косара* на Кирил Христов от 1902 г. / IV

- IV
- *И старецът княз Владимира прегръща,*
- *и нежен е като със свой,*
- *и трона, и всички земи му възвръща,*
- *и щерка си дава му той.*
-
- *И Преспа престолна с небивала слава*
- *изпраща великий жупан;*
- *а той като стар патриарх благославя*
- *безумна ридаеща сган.*
- (Христов 1966: 42–45)

Сонетът *Йоан Владимир* на Людмил Стоянов от 1916 г.

- II.
- *Йоан Владимир*
-
- *Аз съм от тез, що тоя мир кълнат,*
- *Кълнат и престъплението и закона.*
- *Тежи ми скъпоценната корона*
- *И мисли бранни в мен дълбоко спят.*
-
- *Аз мироносец ще пребъда мъдър,*
- *Не ще повдигна окървавен меч;*
- *Медоточива капе мойта реч*
- *И моя лик сияе златокъдрен.*
-
- *Аз ваш не съм, жетвари на смъртта!*
- *Аз – девственник, обречен на Христа!*
- *И в ранна утрин аз псалми пея!*
-
- *Но гасне, гасне моя морен глас,*
- *Отново буря с ек кънти над нас,*
- *И аз от тайна ярост пламенея.*
- (Стоянов 1916: 46)
-

Йоан Владимир. Драматическо видение в пет картини от 1924 г. и Дъщерята на Самуила. Легенда от 1929 г. на Боян Дановски

Владимир и Косара (Дановски 1929: 5)

Косара. Легенда на Леонид Паспалеев от 1927 г.

Илюстрация Пенчо Георгиев:
Охрид (Паспалеев 1927: 2)

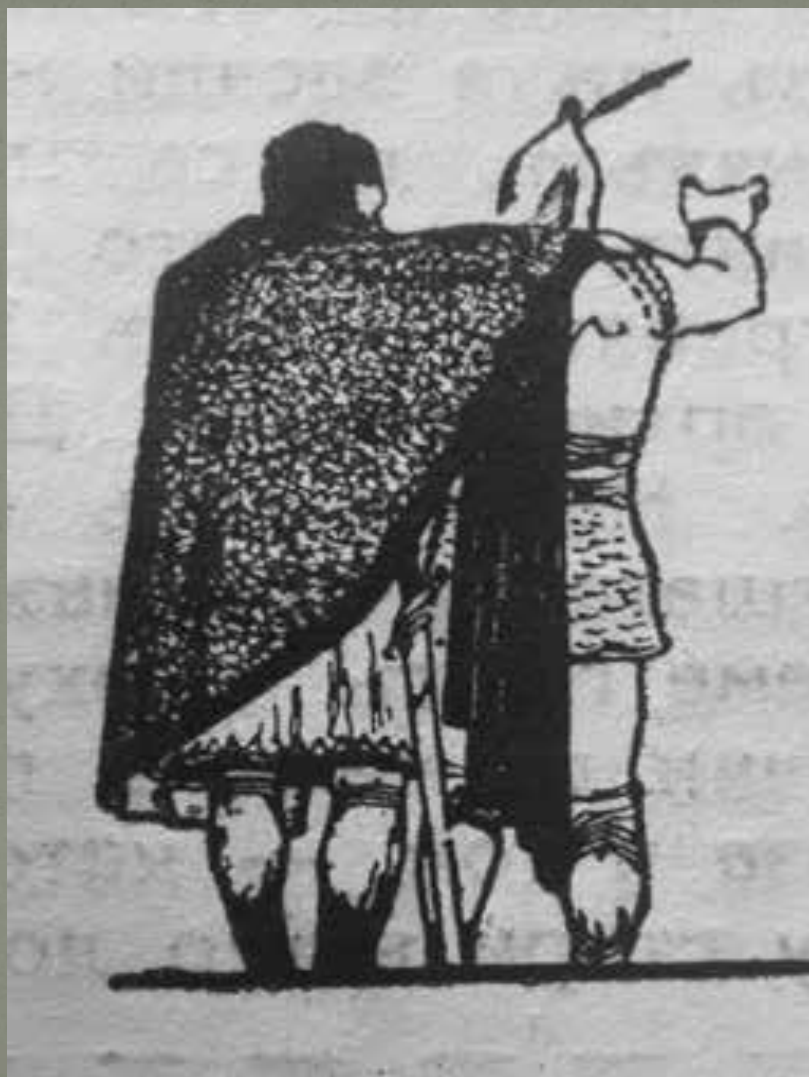
Дъщерите на цар Самуил на Фани Попова-Мутафова от 1937 г.

*Илюстрация С. Пенчев:
Косара и Мирослава и Св. Йоан Владимир с дървения кръст (Попова-Мутафова
1929: 9, 27)*

Владимир и Косара. Сказание на Цветан Минков от 1937 г.

Илюстрация Наум х.
Младенов:
Убийството на
Йоан Владимир
(Минков 1929: 27)

Трилогията *Самуил – цар български* на Димитър Талев от 1958–1960 г.

Благодаря за вниманието!

- доц. д-р Венета Савова
- venisavova@abv.bg

- * книгата е в свободен достъп в academia.edu

